

שאלה 1) מדיניות חוץ

מדיניות החוץ של סין, תחילתה הרשמית בשנת 1949, עם הקמתה של הרפובליקה העממית. לאורך שנות ההיסטוריה הארוכה של סין, יחסיה עם מדינות חיצוניות היו שוליות, ובטח שלא הייתה מדיניות חוץ מסודרת. סין הייתה לרוב מבודדת משאר העולם, מלבד שכנותיה, כמו טיבט, עם זאת היו לה קשרי חוץ מסוימים המבוססים בעיקר על סחר (Gamer, 2012, 205).

לפני התפתחותה של מדיניות החוץ של סין, תפיסתה של סין בנוגע למדיניות חוץ הייתה כזו שהתבססה על תפיסה סינית עתיקה – בעיני האימפריה הסינית, לא קיימות כלל עוד מדיניות, שכן הקיסר הסיני הוא שליט כל העולם, כך שאין מושג שמתאר "חוץ" או "יחסי חוץ". הסינים לא שאפו להנחיל את תרבותם לשאר המדינות, כמו האירופאים, הם לא רצו להקים מושבות בצביון סיני מחוץ לגבולות סין, ולא ראו את עצמם כמפיצי תרבות. הם אמנם ראו בתרבותה עליונה, אך ללא הצורך להפיצה, וזאת בשל תפיסת עליונותה על פני התרבויות האחרות. בעוד שהמערב השתמש בהפצת התרבות כדרך להצדיק כיבושים, סין סלדה מגישה זו, והנחילה את תרבותה רק בגבולותיה הפרמליים. עד המאה ה-18, סין אמנם פותחת וסוגרת את הנמל הימי שלה, אך אין לה מדיניות חוץ כלל (שיחור, פינס, שלח, 2011, 52-53).

לסין לא היה צורך בחומרי גלם, שכן היא לא עברה את המהפכה התעשייתית, ועל כן בתקופה זו לא היה לה צורך ממשי בקיום יחסי חוץ לקידום אינטרסים אישיים של פיתוח טכנולוגי. המאה ה-19 מהווה את הבסיס לשינוי מדיניות החוץ של סין, וזאת בשל המפגש של סין עם מדינות אחרות כמו רוסיה, אנגליה, צרפת, ארה"ב ועוד. החשיפה למדינות אלו הייתה טראומטית לאימפריה הסינית, במיוחד לנוכח הצלחתן של מדינות אירופה, שעד כה נתפסו בעיני הקיסרות הסינית כנחותות ו"ברבריות" (Brown, Schirokauer, 2012, 247). לא אדון במגוון המפגשים שהיו לסין עם מדינות אחרות, אלא רק אציין את מלחמות האופיום כנקודת מפנה חשובה שעליה התבססה לאחר מכן, בשנת 1949 מדיניות החוץ של סין. במלחמות האופיום בין בריטניה לבין סין, סין הבינה את כוחן של מדיניות אחרות ואף העליונות שלהם על פניה, כמו כן, היא השכילה להבין שיש לה צורך במוצרים נוספים מחוץ לסין ולכן עליה לקיים קשרי מסחר. בסיום מלחמות האופיום חתמה סין על אמנות מול מס' מדינות אשר מצד אחד הרחיבו את יחסי החוץ של סין עם מדינות רבות, אך מן הצד השני העמידו את סין בעמדת נחיתות בכל הנוגע לקשרים אלו. הסכמים אלו החלישו את סין עד מאוד (שו, 2005, 145-152). מדיניות החוץ הסינית הושפעה, כאמור מתוצאות ומהלכי מלחמות האופיום, בעיקר בשל חוסר ההתאמה בין הראייה הסינית העתיקה לראייה המערבית. סין נאלצה להודות בכך שמדיניות חיצונית הכניעו אותה ושהיא איננה מעצמה כלל עולמית השולטת בכל המדינות. לאור היחלשותה של סין מדינות רבות החלו להשיג בה זכויות יתר – זכויות פוליטיות, כלכליות כמו מכסים חוזי מסחר וחוזי מכירה שהוענקו בעיקר לאירופה ולרוסיה – חוזים שנטו באופן מובהק לטובת המדינות הזרות והחלישו את סין. עד שנת 1911 הון של כוחות חיצוניים שלטו במודרניזציה ובכלכלת סין כולל פיתוח תשתיות, טכנולוגיה, בנקאות, ייצור ויבוא. החשיפה למדיניות חיצונית הביאה גם לתסיסה אידאולוגית בקרב האוכלוסייה הסינית – לאומנים אקטיביסטים ששאפו לקדם מודרניזציה בסין ולפתח בה גישות ממשל אחרות – סוציאליזם, קפיטליזם, קומוניזם וכדומה. (Brown, Schirokauer, 2012, 278)

בשנת 1949, אינטלקטואלים סינים, לראשונה מגיבים ללחץ אימפריאלי מחוץ ומגייסים מדיניות חוץ סדורה הפועלת ע"פ מספר עקרונות מנחים, המושתתים על המפגש הכואב בעברה עם מדינות חיצוניות וההלם התרבותי שספגה סין ממפגש זה: מטרת העל של מדיניות החוץ היא שמירה על שלום ועצמאות המדינות איתה הם מקיימים קשרים. עקרון שיתוף הפעולה עם כל המדינות והעמים ללא הבדלים גזעיים, כיבוד והכרת הריבונות הלאומית של כל מדינה ועם, כיבוד עצמאות פוליטי וטריטוריאלית של כל מדינה או עם, שיווין מעמדי בין סין למדינה איתה היא מקיימת קשר, תועלת הדדית, עקרון אי התקפה, אי התערבות ביחסים הפנימיים של מדינה, פיתוח ושימור יחסי ידידות חזקים תוך התבססות יחסי החוץ עימה, קידום טכנולוגיה ופיתוח על בסיס דיאלוג בין תרבותי עם כל מדינות העולם (Brown, Schirokauer, 2012, 350-360)

בהתבוננות על עקרונות אלו, קשה להבין, מצד אחד, מדוע פעלה סין במישור של סכסוכים צבאיים מול מדינות חיצוניות, בצורה שהתנהלה. עם זאת, ע"פ עקרון האי התערבות, ברור מדוע סין סירבה לפתח צבא גדול ומשמעותי, בניגוד לארה"ב. ומן הצד השני, סין לא מקיימת מדיניות חוץ של התערבות, ויצירת שלום עולמי תוך התערבות, וזאת ניכר גם בפעולותיה בזירה המלחמתית. לאחר פלישתה של צפון קוריאה לדרום קוריאה ב-1950. כוחות אמריקאים וכוחות או"ם מתערבים לטובת דרום קוריאה, דבר שמעורר את דאגתו של ממשל מאו וסין משנעת לשם כוחות רבים שמצליחים להדוף את הכוחות הזרים – מאבק אלים זה הביא להרוגים רבים בשני הצדדים, אשר העמיקו את הקרע בין ארה"ב לסין. בווייטנאם מתחילה מלחמת גרילה מול הצרפתיים, סין מסייעת באופן משמעותי לווייטנאם בעימות זה. בבורמה סין תומכת בכוחות הגרילה עד 1955. בשנות ה-50, במהלך המלחמה הקרה, ממשיכה סין לנקוט במדיניות חוץ עצמאית שפוגעת באינטרסים הסובייטיים שקשורים גם למלחמה הקרה, ומפגיזה את איי החוץ של טיוואן. כוחות של ארה"ב נשלחים לסייע לטיוואן בעימות זה, דבר שמגביר את העימות בין ארה"ב לבין סין. סכסוך צבאי נוסף בין הודו לסין על אזור הגבול בין שני אזורים בהימלייה – סין לא מכירה בריבונותה של הודו על שטחים אלו המתבססת על הסכם הודו-בריטניה, הודו מנסה לכבוד מידי סין את השטח, אך נכשלת. לאחר מותו של סטאלין התגלו מחלוקות בין ברה"מ לסין על רקע איחודה של סין בצפון, כאשר ברה"מ מחזיקה בשטחים במונגוליה – לבסוף ברה"מ מוותרת על זכויות רבות באזור זה לטובת שיקום היחסים עם סין. התקרבותה של סין לברה"מ והחרפת המלחמה הקרה הגבירו את הסכסוך בין סין לארה"ב. סין גם סייעה למדינות מתפתחות רבות וקיימה קשרים ברמה הדיפלומטית עם מדינות אפריקה ואסיה דבר שפגע במעמדה של ארה"ב. כמו כן, ארה"ב הגנה על טיוואן מפני סין, וניסתה לבודד את סין ולמנוע ממנה קשר מסחר בעיקר. עם זאת, משרד החוץ הסיני השכיל להבין שיחסים כאלה מול מדינות חיצוניות לא תואם את עקרונות המדיניות שלהם, והם הסירו את תמיכתם מכוחות סינים שפלו למדינות זרות. לאט לאט סין מנרמלת את יחסיה עם העולם החיצוני, וב-1970 סין לוקחת את מקומה של טיוואן באו"ם ומתחילה מגעים דיפלומטיים עם ארה"ב עד לביקורו של ניקסון בסין ב-1972. כמו כן היא מקיימת